Kurýr, nebo převaděč?

Příběh Josefa Randáka, jednoho ze zapomenutých účastníků protikomunistického odboje

LIBOR SVOBODA

Symbolem protikomunistického odporu v prvních letech studené války byli převaděči a kurýři, kteří ilegálně přecházeli státní hranice a na území Československa zakládali a organizovali zpravodajské sítě a skupiny, získávali informace různého charakteru a pomáhali přes hranice lidem, kteří utíkali z komunistického Československa.[1]

V podvečer 23. dubna 1950 přešla u obce Bučina na Šumavě z Bavorska do Čech skupina kurýrů a přes Knížecí Pláně postupovala dál do vnitrozemí. Do Československa ji vyslal z německého Blombergu exulant major Jaroslav Stuchlý, vystupující pod krycím jménem Bill, který od roku 1949 pracoval pro Československý zpravodajský úřad (CIO), jenž byl součástí britské zpravodajské služby Secret Intelligence Service (SIS).[2] Jedním z šestice mužů v britských službách byl i hrdina našeho příběhu Josef Randák, pro něhož byl tento den na dlouhých deset let posledním dnem na svobodě.[3]

Kolem 21.00 hod. dorazila skupina do vesnice Františkov vzdálené asi osm kilometrů od státních hranic, odkud chtěla pokračovat směrem na Kvildu. Měla však smůlu. Na hranicích byla vyhlášena pohotovost, protože se očekával přechod početné „teroristické skupiny“ (zda se jednalo právě o tuto skupinu, již dnes nelze zjistit), a přímo ve Františkově, kterým procházel známý převaděčský kanál, byly umístěny dvě hlídky o počtu šesti mužů. Poté, co kurýři narazili na příslušníky SNB, vypukla přestřelka. Příchozí se pod silnou palbou ze samopalů rozprchli do nedalekého lesa, odkud střelbu opětovali. Když střelba asi po 20 minutách ustala, pohraničníci se vzhledem ke tmě

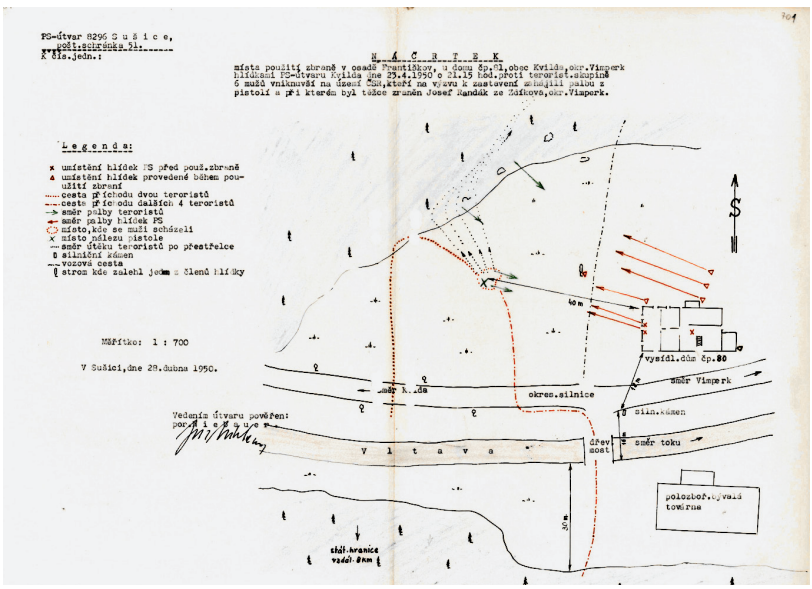

Mapka zachycující místo a průběh přestřelky ve Františkově Foto: ABS

1 Ke kurýrům obecně srovnej naposledy SVOBODA, Libor – TICHÝ, Martin (eds.): *Cesty za svobodou. Kurýři a převaděči v padesátých letech 20. století*. ÚSTR, Praha 2014.

2 Jaroslav Stuchlý (1913–?) sloužil za druhé světové války v západním zahraničním odboji jako šifrér a analytik na II. zpravodajském odboru MNO. Po válce učil na Vojenské akademii v Hranicích. Do exilu odešel 30. 3. 1948. Po nástupu k CIO byl nejdříve vedoucím operačního oddělení centrály CIO v Londýně a poté vedl pobočku ve Frankfurtu nad Mohanem. V roce 1952 byl přemístěn do Klagenfurtu. Po ukončení aktivit CIO v roce 1954 odjel do Anglie. Viz TOMEK, Prokop: *Na frontě studené války. Československo 1948–1956. Výstava k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje*. ÚSTR, Praha 2009, s. 28.

3 Jména všech osob, které se toho večera pokusily přejít do Čech, bohužel neznáme a můžeme odkazovat jen na zprostředkovaná

a špatnému počasí rozhodli upustit od pronásledování a čekali na posily.[4]

Pětici kurýrů se podařilo bez úhony přejít zpátky do Německa, na československém území zůstal pouze těžce zraněný Josef Randák. Ten dokázal ujít ještě asi pět kilometrů, důkladně ukrýt svoji zbraň, automatickou pistoli s prodlouženou hlavní a tlumičem,[5] (první zbraň, Colt ráže 12 mm, schoval už předtím nedaleko místa přestřelky), spálit veškeré dokumenty (dopisy, falešné doklady, instrukce apod.), které měl při sobě a které by dokazovaly jeho spolupráci s cizí zpravodajskou službou a diskreditovaly další osoby, a zničit lahvičku s uspávacím prostředkem pro děti jisté paní Zavadilové z Ostravy, kterou měl za úkol převést. Snažil se o návrat do Německa, zranění však bylo vážné a ztratil mnoho krve. Když viděl, že už nedokáže jít dál, a dostal strach, že bez lékařské péče vykrvácí, rozhodl se – přes hrozící zatčení – požádat o pomoc. Před půlnocí se zcela vyčerpaný dovlekl do hájovny na Nové Huti. Hajný Pavlíček se však neukázal jako velký hrdina a nenadálou návštěvu ihned telefonicky nahlásil na stanici Národní bezpečnosti (NB) v Borových Ladech. Nečekaný návštěvník dal mezitím jeho manželce údajně tabletu s cyankáli, aby ji zničila (ta to později popřela), čokoládu pro děti a 34 000 korun, o nichž se Pavlíčková po příjezdu hlídky NB „zapomněla“ zmínit, takže na Randákův „dar“ za udání se přišlo až po jeho prvním výslechu. Pavlíčkovi poté museli peníze předat příslušníkům vimperského Velitelství oddílu StB.[6]

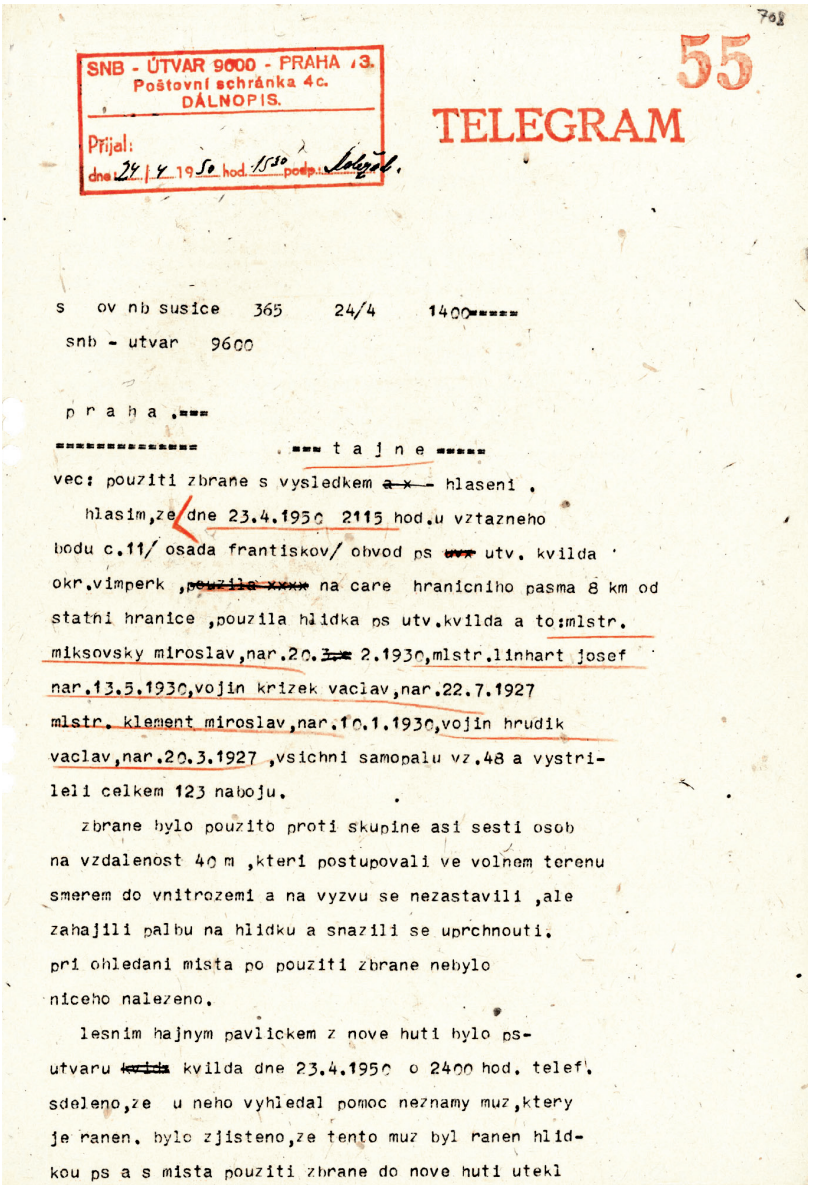

SNB - ÚTVAR 9600 - PRAHA 13.
Poštovní schránka 4c.
DÁLNOPIS.
Přijal:
dne 24/4 1950 hod. 1530 podp.: Doležal.

55

TELEGRAM

s ov nb susice 365 24/4 1400=====
snb - utvar 9600

p r a h a .===
========== .=== t a j n e =====
vec: pouziti zbrane s vysledkem ~~a x~~ hlaseni .
hlasim,ze dne 23.4.1950 2115 hod.u vztazneho bodu c.11/ osada frantiskov/ obvod ps ~~uvx~~ utv. kvilda okr.vimperk ,~~pouzila xxxx~~ na care hranicniho pasma 8 km od statni hranice ,pouzila hlidka ps utv.kvilda a to:mlstr. miksovsky miroslav,nar.20.~~3.x~~ 2.1930,mlstr.linhart josef nar.13.5.1930,vojin krizek vaclav,nar.22.7.1927 mlstr. klement miroslav,nar.10.1.1930,vojin hrudik vaclav,nar.20.3.1927 ,vsichni samopalu vz.48 a vystrileli celkem 123 naboju.
zbrane bylo pouzito proti skupine asi sesti osob na vzdalenost 40 m ,kteri postupovali ve volnem terenu smerem do vnitrozemi a na vyzvu se nezastavili ,ale zahajili palbu na hlidku a snazili se uprchnouti. pri ohledani mista po pouziti zbrane nebylo niceho nalezeno.
lesnim hajnym pavlickem z nove huti bylo ps-utvaru ~~kvilda~~ kvilda dne 23.4.1950 o 2400 hod. telef. sdeleno,ze u neho vyhledal pomoc neznamy muz,ktery je ranen. bylo zjisteno,ze tento muz byl ranen hlidkou ps a s mista pouziti zbrane do nove huti utekl

Hlášení o použití zbraně a zadržení Josefa Randáka příslušníky SNB Foto: ABS

svědectví. Kromě Josefa Randáka šlo ještě o jeho bratrance Františka Randáka a bývalého příslušníka SNB z Kvildy Adolfa Paulíka. Čtvrtým a pátým členem skupiny měli být blíže neznámý Václav Randák a Jan Hrdlička (viz dále). Identita posledního muže zůstává tajemstvím. *ABS*, f. Vyšetřovací spisy – Centrála (dále jen MV-V), vyšetřovací spis a. č. 5254 MV, Bohuslav Beneš a spol., podsvazek č. 2, s. 43–44, 50. Jiná svědectví hovoří o čtyřech mužích, to ovšem nesouhlasí s tím, co vypovídali pohraničníci, ani s tím, co vypovídal Randák. V knize *Kronika šumavských hvozdů* je jako poslední člen této skupiny uveden bývalý lesák Josef Freml. Viz PEK, Josef (ed.): *Kronika šumavských hvozdů*. Papyrus, Vimperk 1998, s. 87–88.

4 *ABS*, f. Pohraniční útvary SNB, k. 115/1, Použití zbraně, složka Josef Randák, Použití zbraně s výsledkem – podrobná vyšetřovací zpráva – hlášení, s. 706–707; *ABS*, f. Hlavní správa Vojenské kontrarozvědky (dále jen 302), sign. 302-240-4, Pohraniční incidenty, s. 48.

5 StB se opakovaně snažila ukrytou zbraň najít. Poprvé ji začala hledat až 27. 12. 1950, ale neúspěšně, protože všude leželo 30 cm sněhu. Situace se opakovala 22. 2. 1951, kdy byla vrstva sněhu dokonce půlmetrová. Poslední zprávu o hledání (opět neúspěšném) máme z května 1951. *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Operativní podsvazek, s. 7–11.

6 Těmito penězi bylo uhrazeno Randákovo několikaměsíční léčení. Tamtéž, Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951,

Po základním ošetření byl Josef Randák převezen do okresní nemocnice ve Vimperku a ihned operován. Z Vimperka ho 26. dubna odvezli do pražské Nemocnice Na Bulovce, kde ležel do 8. srpna 1950. Během následujících týdnů a měsíců podstoupil ještě několik dalších operací hrudníku. StB ho kvůli špatnému zdravotnímu stavu mohla začít vyšetřovat až v létě nebo na podzim 1950. Zdravotně však stále nebyl v pořádku – když po roce 1968 žádal o rehabilitaci, stěžoval si, že byl podroben tvrdým výslechům i v době, kdy byl vážně nemocný, což ovlivnilo i jeho výpovědi.[7]

Josef Randák byl šumavský rodák – narodil se 9. července 1919 ve Zdíkově v tehdejším okrese Vimperk. Pocházel z dělnické rodiny, ale jeho rodiče měli i malé hospodářství. Po vychození základní školy a měšťanky se vyučil u firmy Palla ve Vimperku automontérem a u této firmy zůstal nějaký čas i po vyučení. V roce 1937 odešel do Prahy. Tady pracoval s výjimkou několikaměsíčního intermezza v roce 1939, kdy odešel dobrovolně za prací do Berlína, až skoro do konce války v továrně Avia. Poslední měsíce války však strávil ve Strakonicích, kam ho vyslal jeho zaměstnavatel. Zde se od 1. května 1945 účastnil protinacistického odboje v partyzánské skupině NIVA. V červnu 1945 byl přijat k SNB ve Strakonicích a narukoval do výcvikového střediska v Klatovech. Odtud ho 30. července 1945 převeleli na stanici SNB v Terešově v okrese Rokycany jako střelce SNB. Jeho kariéra ve sboru však netrvala dlouho. Ještě v době výcviku v Klatovech v červenci 1945 proti němu a jeho kolegovi Jaroslavu Křepelkovi zavedl polní prokurátor vyhledávací řízení a 18. září 1945 na ně byla podána žaloba pro přečin proti kázni a pořádku (§ 269 tr. z.) a přečin proti bezpečnosti života (§ 599 tr. z.).[8] Na základě toho byl Randák rozkazem Zemského velitelství SNB ze služby propuštěn. Zemský velitel však o několik dní později vyhověl jeho odvolání a toto rozhodnutí zrušil. Paradoxně to však byl nakonec právě Randák, kdo po několika týdnech podal žádost o odchod do civilu. Zmiňoval v ní uvedenou žalobu a jako důvod svého odchodu uváděl i to, že se cítí nevinen. Jeho nevinu potvrdil i rozsudek Polního

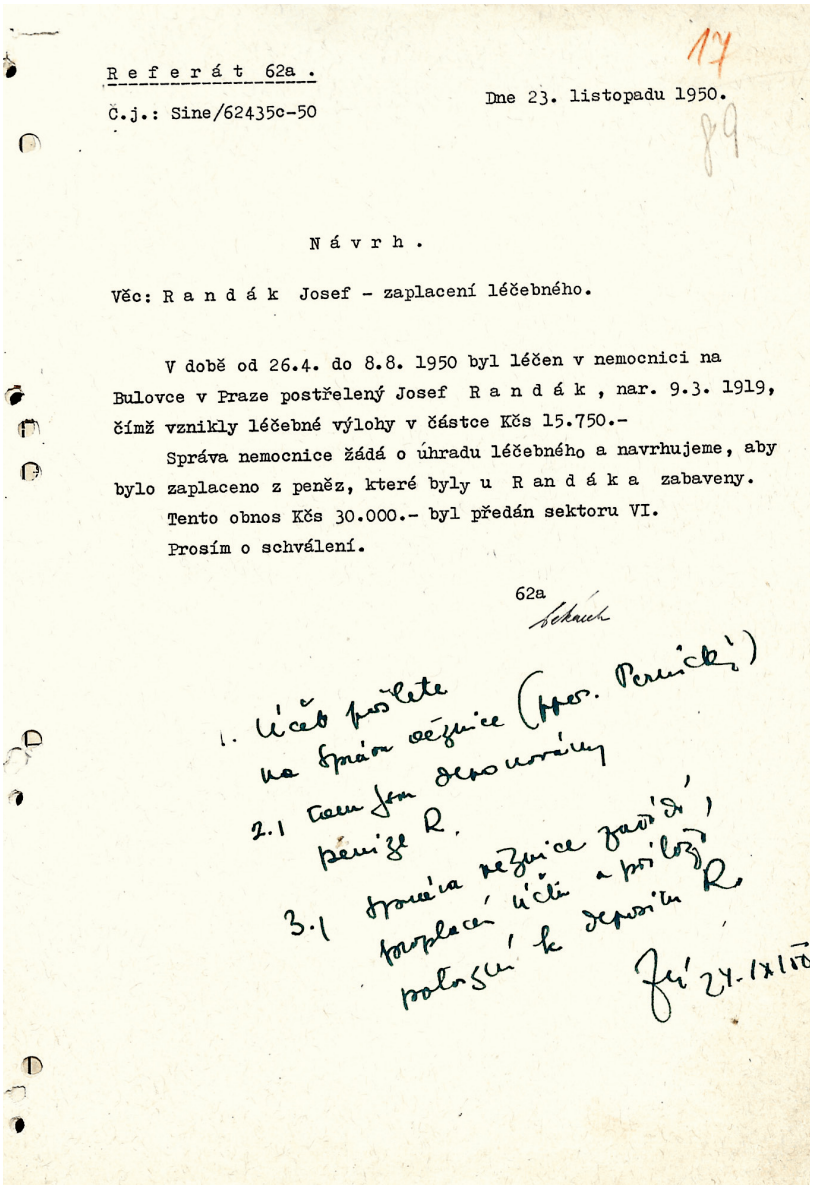

17

R e f e r á t 62a .

Č.j.: Sine/62435c-50

Dne 23. listopadu 1950.

N á v r h .

Věc: R a n d á k Josef – zaplacení léčebného.

V době od 26.4. do 8.8. 1950 byl léčen v nemocnici na Bulovce v Praze postřelený Josef R a n d á k , nar. 9.3. 1919, čímž vznikly léčebné výlohy v částce Kčs 15.750.-

Správa nemocnice žádá o úhradu léčebného a navrhujeme, aby bylo zaplaceno z peněz, které byly u R an d á k a zabaveny.

Tento obnos Kčs 30.000.- byl předán sektoru VI.

Prosím o schválení.

62a

Návrh na vyřešení úhrady Randákovy léčby Foto: ABS

s. 10–11 a Operativní podsvazek, s. 5; *ABS*, f. Pohraniční útvary SNB, k. 115/1, Použití zbraně, složka Josef Randák, Použití zbraně s výsledkem – podrobná vyšetřovací zpráva – hlášení, s. 707.

7 Viz *ABS*, f. Krajská správa SNB České Budějovice – Inspekce náčelníka (dále jen J 1-3), inv. j. 1, Rehabilitace v letech 1968–1972 – šetření, k. 2 (1970–1972), složka Randák Josef – šetření, s. 4.

8 Šlo o prodej a neoprávněnou manipulaci se zbraněmi s následkem smrti, k níž došlo 17. 7. 1945. Křepelka si ještě před nástupem do

soudu II. armádního sboru v Plzni, který ho obou obvinění zprostil. Do civilu odešel 19. prosince 1945 a vrátil se zpátky na rodnou Šumavu.[9]

V roce 1946 se Josef Randák oženil s Růženou Zineckerovou, se kterou měl dvě dcery,[10] a přestěhoval se do Vimperka za rodiči, kteří tam získali hospodářství po odsunutých Němcích. Do července 1946 byl garážmistrem u stavební firmy Aloise Bublíka a poté živnostníkem – jako autodopravce vozil dříví. Od října do prosince 1946 vykonával náhradní vojenskou službu a po jejím skončení nastoupil opět do Bublíkovy firmy jako garážmistr. V srpnu 1947 jej na krátkou dobu jmenovali národním správcem autodílny Selner ve Vimperku, po různých peripetiích však nakonec vykonával národní správu společně se svým předchůdcem.[11] V červnu 1948 se s rodinou přestěhovali do Kvildy, kde byl až do odchodu do zahraničí zaměstnán u tamního automechanika Rychtáře.

Do Německa Randák uprchl dne 9. května 1949. O útěk do zahraničí se ovšem neúspěšně pokusil již 12. června 1948, když jej Oblastní kriminální úřadovna v Písku začala vyšetřovat kvůli nezákonnému obchodování s automobilovými součástkami.[12] Vyšetřování pokračovalo ještě skoro celý rok a podle kusých zmínek v pramenech se pro Randáka nevyvíjelo příliš dobře. V květnu 1949 nad ním reálně visela hrozba trestního stíhání. Za této situace zřejmě zpanikařil. Stejně jako před rokem se mu nabízela jediná možnost, jak před soudem uniknout, a tou byl útěk za hranice.

V té době probíhalo na Vimpersku a Prachaticku rozsáhlé zatýkání. Velitelství oddílu StB Prachatice a KV StB Brno zde v rámci akce „Studená hodina" začaly společnými silami likvidovat rozsáhlou převaděčskou síť složenou z velké části z příslušníků SNB, která operovala v prostoru obce Bučina nedaleko Kvildy.[13] Část členů StB dopadla, většině se však včas podařilo uprchnout do Bavorska. Mezi těmi, kterým hrozilo zatčení, byl i strážmistr SNB Adolf Paulík. Spolu s ním se přes hranice vydal i bývalý respicient finanční stráže Jan Švihlík a nemocniční zřízenec Tomáš Harvalík. Randák využil náhodného setkání s Paulíkem a připojil se k nim.[14] Po dramatickém přechodu, kdy se u Františkova střetli s pohraniční hlídkou SNB, se jim po krátké přestřelce povedlo šťastně přejít do Německa.[15] Tam se Randák dostal nejprve do sběrného tábora International Refugee Organization (IRO)[16] AREA 7 v Mnichově, kde jej po několik dní vyslýchali příslušníci americké CIC. Zajímali se o jeho původ, důvody, které jej vedly k odchodu za hranice, politickou příslušnost a zaměstnání. Po prověrce byl asi 15. května 1949 přesunut nejprve do tábora v Eichstädtu a konečně do uprchlického tábora v Murnau, kde pracoval jako automechanik v garážích IRO.[17]

Nedlouho po příchodu do uprchlického tábora navázal Randák úzké styky s osobami, které pracovaly pro americké a britské zpravodajské služby. Podobně jako u mnoha dalších kurýrů a převaděčů (Jaroslav Kaska, Jan Mašek, Jan Hošek) stál na začátku této jeho „kariéry" bývalý stavitel z Vimperka Alois Bublík, s nímž se znal z doby, kdy u něj pracoval.

Můžeme-li podle dochovaných materiálů soudit, ke spolupráci jej nepřivedly ani tak důvody politické a ideologické, jako spíše pohnutky

výcvikového střediska sehnal bez povolení dvě pistole a jednu z nich prodal Randákovi. Když je ukázal na světnici, vzbudil mezi ostatními velký zájem a někdo mu je potom bez jeho dovolení vytáhl z batohu, který nechal volně ležet. Neopatrnou manipulací s nimi pak jeden z jeho neuvedených spolubydlících omylem zastřelil dalšího, střelce Jaroslava Neumanna. Randák s Křepelkou byli poté zadrženi a tři dny drženi ve vojenské věznici v Klatovech. Viz *ABS*, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis ev. č. 861/19, Josef Randák, s. 3–7, 34–37.

9 Křepelka byl naopak uznán vinným a odsouzen na dva měsíce odnětí svobody. Rozsudek Polního soudu III. armádního sboru z 19. 12. 1945, č. j. P 100/45 se nachází v Randákově personálním spisu. Tamtéž, s. 8–10, 29–33, 38–41.

10 *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 25–26.

11 Viz *ABS*, f. Ústředna Státní bezpečnosti (dále jen 305), sign. 305-173-4, s. 97.

12 Tamtéž, s. 100–101 a sign. 305-72-2, s. 4. Při zatčení u něho byla nalezena pistole s 50 ostrými náboji. Bezpečnostní referát ONV v Prachaticích mu za pokus o nedovolený přechod státní hranice vyměřil trest 14 dní vězení, který však byl na základě Randákovy stížnosti zrušen. Prachatická StB jej proto vsadila 18. 6. 1948 do vyšetřovací vazby. Jak probíhalo šetření v této věci, není pro nedostatek pramenů známo. Ve vazbě ale asi nepobyl příliš dlouho a vyšetřování vyznělo doztracena.

13 Přes Bučinu vedl kanál, kterým bývalí vysocí důstojníci československé armády Alois a Ferdinand Šedovi posílali do Československa své kurýry, včetně Ferdinandova syna Milana, jenž byl 1. 4. 1949 v Brně dopaden, takže došlo k prozrazení celé sítě. *ABS*, f. Vyšetřovací spisy - Brno (BN-V), vyšetřovací spis a. č. 2682 Brno, Vomela Jan a spol., svazek 1, s. 4.

14 Adolf Paulík (1923–?) sloužil na Kvildě. Počátkem května 1949 byl pro podezření z převádění osob zadržen StB, po propuštění byl za několik dní zadržen znovu. Když se mu lstí podařilo dosáhnout druhého propuštění, utekl za hranice (StB se ho totiž chystala definitivně zadržet). Viz *ABS*, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis ev. č. 1277/23, Adolf Paulík, s. 46–71; *ABS,* f. Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (dále jen Z), sign. Z-10-V-82, Akce ŘEKA (Anglická rozvědka), sv. 6 (KS MV České Budějovice), s. 10–11.

15 *ABS*, f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis ev. č. 1277/23, Adolf Paulík, Mimořádné události – hlášení, s. 69.

16 Mezinárodní organizace pro uprchlíky (primárně se zaměřovala na pomoc těm evropským) vznikla v dubnu 1946, oficiálně však začala fungovat až v srpnu 1948. Byla to první mezinárodní organizace, jež se touto problematikou začala komplexně zabývat.

17 *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 15–16.

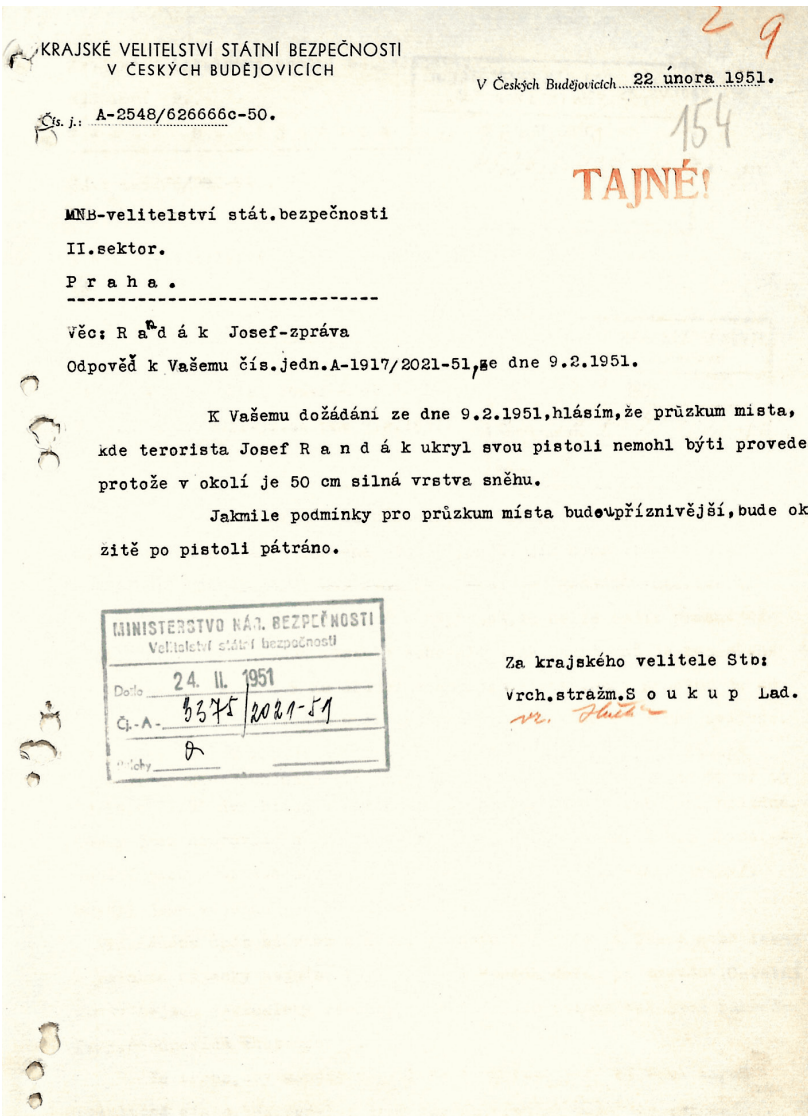

KRAJSKÉ VELITELSTVÍ STÁTNÍ BEZPEČNOSTI
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

V Českých Budějovicích 22 února 1951.

Čís. j.: A-2548/626666c-50.

TAJNÉ!

MNB-velitelství stát.bezpečnosti
II.sektor.
P r a h a .

Věc: R a n d á k Josef-zpráva
Odpověď k Vašemu čís.jedn.A-1917/2021-51, ze dne 9.2.1951.

K Vašemu dožádání ze dne 9.2.1951,hlásím,že průzkum místa, kde terorista Josef R a n d á k ukryl svou pistoli nemohl býti provede protože v okolí je 50 cm silná vrstva sněhu.

Jakmile podmínky pro průzkum místa budou příznivější,bude ok žitě po pistoli pátráno.

MINISTERSTVO NÁR. BEZPEČNOSTI
Velitelství státní bezpečnosti
Došlo 24. II. 1951
Čj.-A- 3375/2021-51
Přílohy 0

Za krajského velitele Stb:
vrch.stražm.S o u k u p Lad.

Zpráva o neúspěšném hledání zbraně ukryté Josefem Randákem Foto: ABS

osobního rázu, což ovšem nebylo nic výjimečného. Mezi nejčastějšími motivy, které hrály roli při vstupu do služeb různých zpravodajských organizací, je třeba zmínit především snahu zachránit své blízké a dostat je z komunistického Československa. Dále pak naději, že za prokázané služby obdrží dotyčný pro sebe a případně i rodinu povolení k odjezdu do některé západní země a bude tak moci opustit válkou zničené Německo či Rakousko. Posledním, nikoliv nedůležitým důvodem byla šance, že za své služby získá finanční prostředky nebo výhody, jež by mu vylepšily nuzný život v uprchlických táborech. Tyto důvody stály u mnoha kurýrů a převaděčů na počátku jejich rozhodnutí riskovat a vrátit se znovu tam, odkud před krátkým časem utekli.[18]

Nejinak tomu bylo i u Randáka, jenž se od paní Švihlíkové, kterou si její manžel zakrátko po svém útěku přivedl do Německa, dozvěděl, že jeho ženu zatkla StB.[19] Poněvadž měl o ni a o děti strach, rozhodl se vydat zpátky do Československa, aby na místě zjistil, co se vlastně stalo, případně aby je odvedl do ciziny.[20]

Právě v tomto okamžiku se v jeho blízkosti objevil bývalý zaměstnavatel Bublík, jenž v té době pobýval v uprchlickém táboře v Ludwigsburgu a pro americkou CIC pracoval jako tzv. typař (dnes bychom psali tipař), tzn., že mezi uprchlíky sháněl osoby, které by byly ochotny vstoupit do amerických služeb a stát se kurýry.[21] Bublík Randáka navštívil a požádal ho o pomoc.

18 Tamtéž, s. 11–12. V případě Randáka šlo o možnost bezplatného ubytování v různých hotelích v Německu a měsíční finanční odměny, které činily až 100 marek.

19 *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 18036 MV, bývalý pplk. ČSLA Ferdinand Šeda, nar. 24. 9. 1899, bývalý pplk. ČSLA Alois Šeda, nar. 15. 1. 1908, Hlavní svazek, Protokol o výslechu svědka Josefa Randáka z 9. 8. 1973, s. 31–32.

20 Růžena Randáková (1928–?) byla zatčena proto, že ji koncem května 1949 dvakrát navštívil Vlastimil Vuršr (1927–?), který údajně pracoval jako kurýr pro CIC (kontakt zprostředkovala manželka Adolfa Paulíka) a kterému dala jedny obnošené šaty a údajně i potravinové lístky. Randák se s Vuršrem setkal v uprchlickém táboře a Vuršrova návštěva u jeho ženy proběhla údajně bez jeho vědomí. Viz *ABS*, f. Vyšetřovací spisy – České Budějovice (dále jen CB-V), vyšetřovací spis a. č. 91 ČB, Karel Švec a spol., Protokol sepsaný dne 10. 6. 1949 na Velitelství oddílu Státní bezpečnosti s předvedenou Růženou Randákovou, s. 20–22. Státním soudem byla 5. 9. 1949 za spoluvinu velezrady odsouzena na 4 měsíce odnětí svobody. Po odvolání prokurátora jí Nejvyšší soud zvýšil trest na 6 let. Viz *NA*, f. Státní soud – nezpracováno, sp. zn. Or I 924/49.

21 Alois Bublík (1916–?) byl v Německu už od jara 1948 a během svého působení v tajných službách pracoval nejen pro Američany, ale i pro Brity a Francouze. Viz *ABS*, f. Z, sign. Z-10-V-67, k. 7–8, Akce MOŘE (Báze americké rozvědky na území ČSSR 1950–1960), sv. 2, Seznam orgánů americké rozvědky, kteří v roce 1951 pracovali proti Československu. Zahrnuti i agenti, s. 2 a sv. 4 (KS MV České Budějovice), s. 1.

Bratři Šedové[22] se nutně potřebovali setkat s jeho bratrancem Františkem Randákem, hajným na Knížecích Pláních. Měli v plánu v tomto prostoru zřídit mrtvou schránku a po hajném chtěli, aby ji obsluhoval.[23] Randák se nechal s Bublíkem odvézt na hranice a tam čekali, nepůjde-li bratranec na pochůzku. Když se ho nedočkali, přešli hranice a vydali se k jeho hájovně, aby mu osobně sdělili, že má být druhý den v 16 hod. na hranicích.[24]

Odměnou za tuto službu ho koncem června 1949 nechali Šedové svým vlastním vozem odvézt až na česko-bavorskou hranici.[25] Randák se vydal ke své sestře Marii Jírovcové[26] do Žírce, kde se dozvěděl, že jeho žena sice byla krátce zatčena, avšak když se za ni zaručil manžel jeho sestry Alois Jírovec[27], StB ji z vazby propustila a vyšetřovala ji na svobodě. Růžena Randáková ihned po propuštění odjela i s dětmi ke svým rodičům do Hlinska.[28]

Marie jí po bratrově příchodu poslala telegram, aby přijela, že onemocněla její tchyně. Růžena opravdu za dva dny přijela a Jírovcovi je nechali u sebe bydlet. Josef zřejmě s návratem do Německa příliš nepospíchal, ale bratranec František mu asi po týdnu vzkázal, že už se po něm bratři Šedové v Německu shánějí. V Československu zůstat nemohl, a tak mu nezbylo nic jiného než se vrátit. Musel však odejít sám, protože jeho ženě se do nejisté ciziny nechtělo. Bála se o děti, které byly příliš malé, než aby zvládly náročnou cestu přes hranice. Ona sama trpěla tuberkulózou a bylo otázkou, jak by se jí zdravotně vedlo v uprchlickém táboře, kde byl všeho nedostatek. Randák na ni prý proto nenaléhal. Uvědomoval si také, že by její odchod způsobil švagrovi, který se za ni zaručil, velké potíže. Po týdnu se tak znovu rozešli, on odešel do Německa a ona se vrátila k dětem a rodičům na Vysočinu.

Josef Randák nebyl v Německu ještě ani dva měsíce, a už měl za sebou dvě ilegální cesty do ČSR. Zatímco ta první byla jen několikahodinovou „návštěvou“, ovšem se zpravodajskými úkoly, druhá byla soukromým podnikem. Dráhu skutečného profesionálního převaděče a kromě toho i pašeráka cigaretových papírků a automobilových součástek zahájil až o několik týdnů později, když se v srpnu 1949 setkal se zkušeným převaděčem, pašerákem a kurýrem Antonínem Kuňákem.[29] Seznámil je českobudějovický rodák Karel Mikeš[30], s nímž se Randák znal už z Vimperka. Mikeš, který s Kuňákem absolvoval již

22 Bývalí vysocí důstojníci československé armády a příslušníci československé vojenské jednotky na západě Alois (1908–1999) a Ferdinand (1899–1983) Šedové uprchli po únoru 1948 v prostoru Bučiny na Šumavě do Německa, kde do konce roku 1950 společně řídili zpravodajskou skupinu podřízenou Američanům. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 18036 MV, bývalý pplk. ČSLA Ferdinand Šeda, nar. 24. 9. 1899, bývalý pplk. ČSLA Alois Šeda, nar. 15. 1. 1908, Hlavní svazek, s. 3–6, 12–13, 19–23 a I. příloha k vyšetř. spisům, s. 1–11, 21–25. Viz též PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989. Díl III (1945–1961)*. Themis, Praha 2002, s. 97, 202–203, 219–220, 228–238, 283, 376. K Aloisi Šedovi viz také TOMEK, Prokop: *Na frontě studené války*, s. 19. Ferdinand Šeda se jako občan USA vrátil v roce 1968 do ČSSR a až do smrti žil v Kroměříži. V 70. letech byl StB vyšetřován kvůli své minulosti.

23 František Randák (1924–1995) uprchl do Německa v listopadu 1949 a později pracoval pro britskou tajnou službu. Viz *ABS*, f. Z, sign. Z-10-V-82, Akce ŘEKA (Anglická rozvědka), sv. 6 (KS MV České Budějovice), s. 12.

24 *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 16–17.

25 Počátkem 70. let popisoval Randák události i jejich chronologii jinak. Například vůbec nezmiňoval cestu za svým bratrancem na hranice, uvedl, že se s Šedovými sešel jen dvakrát, apod. *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 18036 MV, bývalý pplk. ČSLA Ferdinand Šeda, nar. 24. 9. 1899, bývalý pplk. ČSLA Alois Šeda, nar. 15. 1. 1908, Hlavní svazek, Protokol o výslechu svědka Josefa Randáka z 9. 8. 1973, s. 32.

26 Marie Jírovcová, rozená Randáková, nar. 2. 6. 1917 ve Zdíkově v okrese Vimperk. S manželem vlastnili v Žírci hostinec a menší hospodářství. Za první republiky pracovala krátce ve Vimperku a v Praze jako pomocná dělnice a služebná. V roce 1934 se vrátila do rodné vesnice a pomáhala rodičům v hospodářství, vedle toho ve volném čase pracovala jako dělnice v továrně Löwenstein ve Vimperku. Za války byla se svým prvním mužem půl roku zaměstnaná v továrně na cigarety v Německu. Po válce se rozvedla a v roce 1948 se provdala za Aloise Jírovce. S bratrem měli velmi úzký vztah. Když po válce onemocněla nervovou chorobou, byl jí bratr oporou a pomáhal jí, seč mohl. Ona se zase, když byla její švagrová uvězněná, společně s mužem starala o své neteře. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Trestní oznámení z 29. 1. 1951, s. 6, Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 19, Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 37–38. *NA*, f. Státní soud – nezpracováno, sp. zn. 2 Ts I 14/51, s. 168–169, Návrh Marie Jírovcové na zahájení přezkumného řízení podaný 23. 6. 1969, Žádost o vrácení domku č. 10 v Žírci z 30. 6. 1969.

27 Alois Jírovec (1921–?) pocházel ze zemědělské rodiny z Vimperka. Pracoval jako hostinský. Po válce působil jako národní správce Lidového domu ve Vimperku a až do zatčení byl majitelem hostince v Žírci. Viz *ABS*, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. 575 ČB, Josef Pek a spol., s. 4.

28 Růžena Randáková byla ve vyšetřovací vazbě od 7. do 13. června. Jako důvod propuštění u ní bylo uvedeno, že je vážně nemocná (tuberkulóza) a stará se o dvě malé děti ve věku jeden a dva roky. Viz *ABS*, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. 91 CB, Karel Švec a spol., Trestní oznámení, s. 4 a *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 28.

29 Antonín Kuňák (1912–?) pocházel ze Vsetína a byl bývalým příslušníkem finanční stráže. Údajně jeden z nejvýkonnějších převaděčů a kurýrů. Blíže k němu *ABS*, f. I.S-1 (Objektové svazky), a. č. 12125, Různé služebny CIC v NSR v období r. 1950.

30 Karel Mikeš (1917–?), typograf, pocházel z Českých Budějovic a do Německa uprchl v souvislosti s rozbitím převaděčské skupiny příslušníků SNB ve vimperském okrese (Akce Bučina). Pro americkou CIC vyráběl falešné doklady, údajně chodil přes hranice jako kurýr. Viz *ABS*, f. Z, sign. Z-10-V-67, k. 7–8, Akce MOŘE (Báze americké rozvědky na území ČSSR 1950–1960), sv. 4 (KS MV České Budějovice), s. 13.

Knížecí Pláně, místo Randákových přechodů Foto: Martina Odehnalová

několik cest, se počátkem srpna 1949 objevil v Murnau. Řekl Randákovi, že se s Ladislavem Arnoštem[31] právě vrátili z Československa, a oznámil mu, že jeho ženu Státní soud odsoudil na šest let odnětí svobody. Současně mu nabídl, že příště může jít s nimi. Randák neváhal a souhlasil.

Na první společnou cestu do Československa vyrazili Randák, Kuňák a Mikeš v polovině září 1949. Za hranicemi se trojice rozdělila. Mikeš se vydal do Vimperka, kde měl v úmyslu setkat se s bývalým redaktorem a vydavatelem listu *Šumavský hraničář* Josefem Pekem, Randák s Kuňákem zamířili rovnou do Žírce k Randákově sestře a švagrovi.

Randák šel evidentně pouze jako doprovod, neboť zůstal u sestry, zatímco jeho švagr Alois Jírovec odjel hned druhý den s Kuňákem do Prahy. Jírovec se vrátil ještě téhož dne večer a přivezl cigaretové papírky, Kuňák přijel až druhý den spolu s paní Rottovou z Prahy a její asi desetiletou dcerkou. Její muž byl v uprchlickém táboře v Murnau a po Kuňákovi chtěl, aby je převedl do Německa. Ještě téhož dne po setmění vyrazili všichni přes hranice do americké okupační zóny Německa.[32]

Tak začala Randákova kariéra převaděče a posléze i kurýra v amerických a britských službách. Trvala osm měsíců, od září 1949 do dubna 1950, během kterých Randák úspěšně absolvoval devět cest do Československa a zpět. Zatčen byl až při desáté. Společně s dvěma červnovými cestami v roce 1949 šlo celkem o dvaadvacet úspěšných přechodů státní hranice, osudný byl až pokus dvacátý třetí.

Randákovo působení v zahraničním protikomunistickém odboji má dvě etapy. V té první sice pracoval pro Američany, většinou však působil na vlastní pěst. I když udržoval užší vztahy s bratry Šedovými, zdá se, že s výjimkou prvé cesty se kromě převádění a pašování nijak nepodílel na jiných operacích špionážního a zpravodajského charakteru.[33]

To se změnilo až ve druhé, „britské“ etapě, která začala na přelomu let 1949/1950, kdy vstoupil do služeb Intelligence Service (IS). Jako britský agent uskutečnil od ledna do dubna 1950 tři cesty do Československa, včetně té, při níž byl zadržen. Samozřejmě i v tomto období se věnoval převaděčství, svými řídícími orgány však byl směrován především ke zpravodajské činnosti proti komunistickému režimu v Československu, na kterou byl nejprve ve Frankfurtu nad Mohanem a poté v Blombergu vyškolen. Při cestách byl vždy ozbrojen samopalem, granátem a pistolemi a nosil falešný občanský průkaz vystavený na jméno Antonín Vondráček.[34]

Vyjma druhé cesty za manželkou nechodil nikdy sám, ale vždy ve dvojici. Pomineme-li první cestu, kdy mu doprovod dělal Alois Bublík, byli jeho stálými společníky Antonín Kuňák a Adolf Paulík. Nejvíce cest podnikl

31 Ladislav Arnošt (1916–?) pocházel z Masákovy Lhoty v okrese Vimperk. Před útěkem do zahraničí žil a pracoval ve Vimperku jako automechanik a majitel autodopravy. Do Bavorska odešel pro hrozící zatčení v souvislosti s Akcí Bučina. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 3352 MV, Wolfgang Jileček a spol., s. 35.

32 *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 18 a Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 29. Po návratu Kuňáka přišel za Jírovcem Pek a prosil ho, aby Mikeše schoval u sebe, protože se ve Vimperku necítí příliš bezpečně. Jírovec to slíbil a Mikeše přivedl.

33 Některé seznamy vytvořené StB však Randáka řadí mezi americké agenty. Například v seznamu báze americké rozvědky, pořízeném počátkem šedesátých let, je přímo uváděn jako agent CIC. Viz *ABS*, f. Z, sign. Z-10-V-67, k. 7–8, Akce MOŘE (Báze americké rozvědky na území ČSSR 1950–1960), sv. 13 (KS MV Hradec Králové), s. 13. Naopak v kartotéce nazvané Akce 48, která vznikala přibližně ve stejné době, se o špionáži pro Američany nepíše. Viz *ABS*, kartotéka Akce 48, číslo skupiny 872. V rámci objektivity je však třeba zmínit, že např. dopadený kurýr Bohuslav Beneš popisoval Randáka jako mimořádně schopného agenta, kterého si Američané velmi chválili a poskytovali mu mnohé výhody. Zprávy prý nosil pro Bublíka a bratry Šedovy a po každém návratu z akce oplývali s Kuňákem penězi, které utráceli s kamarády v táborové kantýně. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5254 MV, Bohuslav Beneš a spol., podsvazek č. 2, s. 49–50. Jako člen skupiny bratří Šedů je označován i v krátké agenturní zprávě OBZ z 19. 5. 1950. Viz *ABS*, f. 302, sign. 302-223-6, s. 53.

34 *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Trestní oznámení z 29. 1. 1951, s. 6. Nutno dodat, že rozdíl mezi „ame-

s Kuňákem, se kterým do listopadu 1949 ilegálně přešel hranice šestkrát. Poté, co je při návratu z poslední společné cesty zatkla německá pohraniční policie a Kuňák dostal zákaz přecházet státní hranice,[35] začal Randák chodit s bývalým příslušníkem SNB Paulíkem. S ním šel do Československa čtyřikrát. Poprvé koncem listopadu 1949 (byla to Randákova poslední cesta v amerických službách), naposledy 23. dubna 1950, kdy byl dopaden.

Ať už byl ve dvojici s Kuňákem, nebo s Paulíkem, na cesty se vydávali většinou sami. Pouze ve čtyřech případech je doprovázel další kurýr nebo osoba, které se nechtělo přecházet hranice samotné. Po jejich překročení si však šel každý po svém, znovu se zpravidla setkali až na předem smluveném místě těsně před zpáteční cestou. Doprovod třetích osob měl Randák při prvních třech cestách s Kuňákem v září a říjnu 1949[36] a pak při poslední cestě s Paulíkem v dubnu 1950, kdy s nimi přecházeli čtyři další muži.

Během té doby se přímo podílel na převodu dvanácti osob z Československa a přechody dalších, jež se z různých důvodů nepodařilo realizovat, připravoval.[37] Napomáhal v přechodu přes hranice lidem, kteří chtěli v republice navštívit své blízké, přenášel dopisy, výzvy k odchodu do zahraničí, peníze, vzkazy pro příbuzné a přátele[38] a domlouval způsob, jakým měly být z Československa posílány jejich osobní věci,[39] v některých případech je dopravil adresátovi. Z Československa do Německa pašoval cigarety, cigaretové papírky a automobilové součástky pro bratry Šedovy, naopak v Německu sháněl pro svého známého z Vimperka součástky do motocyklů.[40]

Drtivou většinu osob převedli Randák a spol. v roce 1949, kdy pracovali pro bratry Šedovy, respektive pro Američany, v britských službách převedl pouze jednoho muže, a to na přímý pokyn svého nadřízeného, majora Stuchlého – Billa. K většině převodů nepochybně daly popud třetí osoby, které se snažily najít někoho, kdo by z komunistického Československa odvedl jejich rodinné příslušníky, přátele, snoubenky apod. Typickými příklady převodů „na objednávku" byly případy paní Hluštíkové z Gottwaldova (Zlína) a jejího syna (viz dále) a paní Trojánkové z Prahy s dětmi. Trojánkovi byli převedeni při poslední společné cestě Randáka s Kuňákem v polovině listopadu 1949. Převod zprostředkoval a domluvil bývalý příslušník SNB z Kvildy, strážmistr Adolf Prášek[41] na žádost manžela paní Trojánkové,který tehdy pobýval v Londýně a poslal ženě přes Randáka dopis.[42]

Jak jednání o převodech konkrétně probíhala, zda se dotyční nejprve dohodli s Šedovými, nebo šli rovnou za Randákem a jeho kolegy, se můžeme jen dohadovat. Vše ukazuje spíše na to, že většinou byli osloveni přímo Randák s Kuňákem, otázkou je, zda o tom Šedové věděli a tolerovali to nebo přímo podporovali, či jestli se vše dělo za jejich zády, což se ovšem nezdá příliš pravděpodobné. Bylo to asi případ od případu, protože Randá-

rickým" a „britským" obdobím Randákových zahraničních aktivit reflektovala jak StB, tak i tehdejší Státní soud. Soud dokonce označil Randákův „přestup" k britské IS za „obrat v jeho činnosti", tzn. přechod od pašování, vyřizování vzkazů a převaděčství ke špionáži. Viz *NA*, f. Státní soud – nezpracováno, sp. zn. 2 Ts I 14/51, Rozsudek Státního soudu z 18. 9. 1951, s. 4.

35 Randák byl na zákrok Šedy (není jasné, kterého z bratrů – pravděpodobně ale Aloise) propuštěn, avšak Kuňák dostal zákaz cest do ČSR a později emigroval do Austrálie. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 22.

36 Koncem září s nimi přecházeli Alois Bublík s Ladislavem Arnoštem, kteří šli do Vimperka navštívit své rodiny. V polovině října je doprovázel bývalý ředitel záložny ve Vimperku František Turek (1913–?), který šel do Vimperka navštívit manželku. Viz *ABS*, f. J 1-3, inv. j. 1, Rehabilitace v letech 1968–1972 – šetření, k. 2 (1970–1972), složka Pek Josef a spol., s. 78–80, 90–96; *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 19 a Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 31.

37 Někteří oslovení se báli, jindy zase přechodu hranic zabránilo špatné počasí. Paní Zavadilovou s dětmi z Ostravy již převést nestihl, protože byl zatčen.

38 Vzkazy a výzvy k odchodu někdy narazily na tvrdé odmítnutí. Dcera ředitele školy v Berouně odmítla odpovědět svému snoubenci, resp. mu po Randákovi vzkázala, že nikam nepůjde a nechce ho už nikdy vidět. *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. ledna 1951, s. 35.

39 V listopadu 1949 vyslal svoji sestru do Sokolova k jisté paní Badalové se vzkazem od manžela a dcery, aby jim poslala po doručiteli dopisu balíček se zlatem. Dotyčná to odmítla s tím, že s manželem a dcerou nechce mít nic společného. Tamtéž, Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 21 a Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 32.

40 Zřejmě nejbizarnějším Randákovým úkolem v amerických službách byla žádost jednoho z Šedů (není specifikováno, kterého), aby mu s Kuňákem přinesli z Československa válec do automobilu Tatra. Napoprvé se to nepodařilo a donesli ho, tentokráte již s Paulíkem, až při následující cestě. Viz tamtéž, Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 22, 23 a Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 33.

41 Adolf Prášek (1923–?), strážmistr SNB, pocházel z Lhenic v okrese Prachatice. Naposledy sloužil na Kvildě. Do zahraničí uprchl před zatčením v rámci Akce Bučina v květnu 1949. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 3352 MV, Wolfgang Jileček a spol., s. 36, 43.

42 Randák dostal později v Německu za úspěšný převod 400 marek. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 22.

kových převaděčských služeb občas využívali i Šedové.[43]

Základnou byl Randákovi a jeho společníkům dům manželů Aloise a Marie Jírovcových v Žírci. Ti je u sebe nechávali přespat a někdy u nich spali i lidé, které měl Randák se svým kolegou převést přes hranice.[44] Spolupráce obou manželů se však neomezovala jen na tyto služby, naopak, bez jejich pomoci by Randák ani jeho společníci neměli šanci požadované úkoly splnit. Praxe byla taková, že Randák s Kuňákem a později s Paulíkem přišli k Jírovcovým a po celou dobu svého pobytu zůstali u nich v Žírci. K plnění úkolů pak vysílali oba manžele. Ti jezdili po Čechách i Moravě a kontaktovali lidi, které měli jejich návštěvníci v plánu převést přes hranice, a zařizovali pro ně i celou řadu dalších věcí. Zatímco Kuňák úkoloval většinou Jírovce, který pro něj mj. obstarával cigarety a cigaretové papírky k pašování, jeho žena Marie od počátku obětavě plnila to, co po ní chtěl její bratr. Ve službách svého mladšího sourozence sjezdila velkou část Čech a Moravy.[45] Kupříkladu při Randákově čtvrté návštěvě na konci října 1949 musela nejprve do Prahy[46] a odtud rovnou na východní Moravu, do Gottwaldova, kde navštívila paní Hluštíkovou.[47] Ta však nebyla na okamžitý odchod připravena. Dohodly se tedy, že druhý den, 2. listopadu 1949, přijede i se synem do Čkyně u Strakonic. Jírovcová na ně čekala na nádraží a odvedla je za bratrem do Žírce. Stejnou cestu na trase Žírec – Praha – Morava absolvovala Jírovcová i v lednu 1950, pouze místo do Gottwaldova jela do Přerova. Další cesty pak podnikla do Berouna, Klatov, Plzně, Nýřan, Prahy a Sokolova.[48]

Na přelomu let 1949/1950 nastala v Randákově životě důležitá změna. Jak uvedl u soudu, měl v té době zákaz chození do Československa, v materiálech však jakákoliv zmínka o této události chybí. Tehdy se podle svých slov seznámil s jistým Ladislavem Sabou, krycím jménem Honza, který ho zlákal, aby přešel k britské IS.[49]

Důvody, které ho k tomu vedly, naznačil později při vyšetřování. Byla to především nespokojenost s nuznými životními podmínkami v uprchlických táborech a očekávání, že u Britů se mu dostane lepšího finančního ohodnocení. V polovině ledna 1950 mu Saba zprostředkoval v mnichovské nádražní restauraci schůzku s neznámým mužem ve věku 35–40 let, přibližně 170 cm vysokým, s kaštanovými, dozadu sčesanými vlasy. Dotyčný, který se mu představil jako Bill a mluvil perfektně česky a velmi dobře anglicky a německy, byl bývalý major československé armády Stuchlý. Chtěl po Randákovi, aby se vydal do ČSR a našel tam, a pokud by to bylo možné, přivedl zpátky kurýra Věroslava Jarmaru, známého pod přezdívkou Jerry. Do Československa ho vyslal už v polovině roku 1949 a od té doby o něm neměl žádné zprávy.[50]

Na cestu vyrazili s Paulíkem, který přešel do britských služeb společně s ním. Podle informací, které dostali, se měl Jarmara schovávat u jisté paní Velvarské[51] v Praze. Stejně jako v roce 1949 i nyní použili jako spojku Marii Jírovcovou, která se vydala do Prahy. Jako poznávací znamení měla ukázat zlatý křížek s řetízkem. Jarmaru však nezastihla, protože už u Velvarské nebydlel. Ta navíc odmítla jakoukoliv

43 V listopadu 1949 dostal Randák s Paulíkem od bratří Šedů za úkol převést blíže neidentifikovanou ženu, na které jim podle Randákovy vzpomínky údajně velmi záleželo. Styk s ní měla dle Šedových instrukcí zařídit žena jednoho zubaře z Nýřan u Plzně, které Šeda poslal dopis. Ta však po jeho přečtení vzkázala, že dotyčná již za hranice odešla.

44 Při poslední cestě s Kuňákem v polovině listopadu měli za úkol převést přes hranice paní Trojánkovou z Prahy se dvěma dětmi. Přechod však zhatil sníh, kvůli kterému se museli vrátit a čekat u Jírovců dva dny na vhodnější podmínky. Viz poznámka č. 42.

45 Všechny cesty jí údajně Randák hradil. Celkem od něho dostala 30 000 korun. *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 36.

46 V Praze měla modistce Červené předat dopis od manžela z Německa, ve kterém ji vyzýval, aby za ním odešla. Paní Červená nabídku odmítla s tím, že odchod do zahraničí již má zajištěn, údajně prostřednictvím nějakého západního diplomata, a zabalila jí pro manžela nějaké prádlo, dopis a další věci, jež Jírovcová po návratu domů předala bratrovi. Při jednom z výslechů Randák tvrdil, že dopis byl od bývalého příslušníka SNB Jana Hoška. Viz tamtéž, Operativní podsvazek, s. 3.

47 Šlo o manželku bývalého bezpečnostního referenta ONV ve Zlíně Hynka Hluštíka, nar. 1906, Annu Hluštíkovou, roz. Červenkovou, nar. 1907, a jejich syna Jana, nar. 1939. Hynek Hluštík odešel do zahraničí v dubnu 1949 se dvěma staršími syny, Hynkem a Josefem. Viz *ABS*, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování – Brno (BN-KR), a. č. 21677 Brno, s. 14–26.

48 Podobné to bylo o čtrnáct dní později s paní Trojánkovou, která přijela i s dětmi až druhého dne do Čábuz u Prachatic. *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 21–23 a Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 31–35.

49 Viz *NA*, f. Státní soud – nezpracováno, sp. zn. 2 Ts I 14/51, Protokol o hlavním líčení, s. 45. Pravděpodobně se jednalo o Vladimíra Sabu, nar. 1926 v Praze, který uprchl do zahraničí 28. 8. 1948. Viz *ABS*, f. Taktické svazky – Centrála (T), a. č. T-1508 MV; *ABS*, f. Z, sign. Z-10-V-82, Akce ŘEKA (Anglická rozvědka), sv. 1 (Krajská správa MV Praha), s. 24.

50 Věroslav Jarmara (1927–?) byl zatčen 6. 12. 1949 v Hradci Králové. Státní soud ho v procesu konaném ve dnech 28.–29. 12. 1950 odsoudil k odnětí svobody na 22 let. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Operativní podsvazek, s. 6; *NA*, f. Státní soud – nezpracováno, sp. zn. Ts I/I 119/50. K tomu také srovnej *ABS*, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. 41 Hradec Králové, Jaroslav Fiala a spol., Trestní oznámení, s. 6.

51 Marie Velvarská (1915–?) byla manželkou bývalého redaktora *Práva lidu* Jaroslava Velvarského, který po roce 1948 uprchl do zahraničí.

další spolupráci, protože už byla jednou zatčena a nechtěla dál riskovat. Když po návratu do Murnau hlásil Randák Sabovi svůj neúspěch, bylo mu řečeno, že se jednalo o těžký úkol a že se fakticky ani nepočítalo s tím, že by uspěli.[52]

Asi týden nato vyzval Saba Randáka, aby společně s Paulíkem odjeli do školicího střediska IS ve Frankfurtu nad Mohanem. Školení, kterého se spolu s nimi účastnili ještě blíže neznámý asi pětadvacetiletý blondýn útlejší postavy, s dozadu sčesanými vlasy, vedl nejprve Stuchlý – Bill, ke kterému se později připojil spolupracovník James, jehož Randák později podle předložených fotografií označil jako kapitána Štefana Kurcina[53]. Ubytování měli kurzisté placené, bydleli v hotelech a dostávali 150 marek kapesného měsíčně. Školení trvalo od konce ledna do druhé poloviny března 1950. Učili se, jak zřizovat mrtvé a živé schránky, organizovat ilegální schůzky, šifrovat, zakládat ilegální skupiny a psát na karbon, tedy papír napuštěný tajným inkoustem. Už po dvou dnech dostávali různé drobné úkoly, jako přepisovat zprávy, výsledky screeningů, plány atd. Randák uvedl, že třídil zprávy různého charakteru – hospodářské, politické a vojenské, které přinesli jiní kurýři. Celkem jich mělo být třináct.[54]

Po ukončení kurzu dostali Randák s Paulíkem další úkoly, včetně převodu Jiřího Straky[55] z Prahy. Poznávacím znamením měla být Strakova fotografie a průvodní dopis z Anglie. Na tomto muži měla IS pravděpodobně zvláštní zájem, protože okamžitě po příchodu do Německa vstoupil do jejích služeb. Převádění osob byl úkol, na nějž už byli Paulík i Randák zvyklí. Novinkou při této výpravě bylo, že byli pověřeni, v případě Randáka poprvé, i konkrétními zpravodajskými úkoly. Měli v Československu vyhledat osobu, která by se stala stálým spolupracovníkem a dodávala informace z dopravy, konkrétně z železnice. Zároveň měli zjistit, jakým způsobem by se daly posílat zprávy rychlíkem do Německa.

Vše se jim podařilo splnit. Pro Jiřího Straku poslali do Prahy Marii Jírovcovou, která ho druhý den přivedla do Žírce, odkud ho Randák s Paulíkem převedli 26. března 1950 do Německa. Informace o železniční dopravě se podařilo získat od Randákova švagra Aloise Jírovce. Ten sice neměl možnost prohlédnout si rychlík, poslal však informaci o stavbě třetí koleje do České Třebové a nákres nádražní rampy ve Strakonicích, za což dostal od Randáka 2000 korun.[56]

Po návratu do Německa odvezli Randáka s Paulíkem do Blombergu, kde se školili společně s blíže neznámými muži Oldou a Karlem (oba původně hajní), Františkem Randákem, Janem Hrdličkou[57], který tam byl i s manželkou, a s čerstvým uprchlíkem Jiřím Strakou. Změnily se i finanční podmínky. Od Stuchlého – Billa dostávali 70 marek kapesného měsíčně a za provedenou akci, tj. cestu do Československa, 150 marek.[58]

Z Blombergu vyrazil Randák s kolegy na svoji poslední akci, při které byl těžce postřelen a zatčen. Čtrnáct dní poté, co se jeho skupina ve Františkově střetla s příslušníky SNB, 3. května 1950, došlo na tom samém místě k další přestřelce. Slavný převaděč Kilian Nowotny tudy převáděl kurýra Bohuslava Beneše, který i se svými společníky padl do rukou StB.[59] Následně se spustila na Vimpersku vlna zatýkání. Mezi jinými byl 22. května 1950 zatčen i Alois Jírovec, který byl v procesu se skupinou Josef Pek a spol., jež se konal

Dne 8. 10. 1950 ji Státní soud Praha odsoudil na 15 let, propuštěna byla na amnestii v roce 1960. Viz *ABS*, f. Z, sign. Z-10-V-82, Akce ŘEKA (Anglická rozvědka), sv. 11 (Středočeský kraj), s. 4; *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5422 MV, Marie Velvarská; *ABS*, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování – Centrála (MV-KR), a. č. 717808 MV.

52 Kromě Jarmary měli převést ještě jednu ženu z Přerova. Jelikož však bylo hodně sněhu, dotyčná se rozhodla, že svůj odchod odloží na dobu, až bude lepší počasí. Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 34 a Operativní podsvazek, s. 1–2.

53 Štefan Kurcin (1921–?), slovenské národnosti, původně voják z povolání, do zahraničí uprchl v roce 1948. Pracoval pro Američany i pro Brity. Nebyl nikdy dopaden. Tamtéž, Operativní podsvazek, s. 2–3. Jako James je však v pozdějších pramenech uváděn bývalý major československé armády Jan Maťátko (1913–?). Viz *ABS*, f. Z, sign. Z-10-V-82, Akce ŘEKA (Anglická rozvědka), sv. 6 (KS MV České Budějovice), s. 3, 5.

54 *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 12, 14 a Operativní podsvazek, s. 3–4.

55 Pravděpodobně se jedná o bývalého studenta Jiřího Straku (1920–?).

56 Randák ještě Jírovce pověřil, aby na vhodném místě a podle svého uvážení zřídil mrtvou schránku. Od března 1950 s ním však už nemluvil, takže nevěděl, zda to udělal. *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Zápis o výpovědi s obviněným Josefem Randákem z 26. 1. 1951, s. 12–13, Zápis o výpovědi s obviněnou Marií Jírovcovou z 26. 1. 1951, s. 34–35 a Operativní podsvazek, s. 3.

57 Jan Hrdlička (1919–?), bývalý lesník na Knížecích Pláních, do zahraničí uprchl společně s Františkem Randákem v listopadu 1949. Pracoval pro Brity. Viz *ABS*, f. Z, sign. Z-10-V-82, Akce ŘEKA (Anglická rozvědka), sv. 5 (KS MV Plzeň), s. 12.

58 Viz *ABS*, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. 5421 MV, Josef Randák a spol., Operativní podsvazek, s. 3.

59 Viz *ABS*, f. 302, sign. 302-240-4, Pohraniční incidenty, s. 48. Sudetský Němec Kilian Nowotny (1905–1977) pocházel z osady Pláně v okrese Vimperk. Vyučený řezník se od mládí profesionálně zabýval pašeráctvím a za první republiky byl v Československu a v Rakousku několikrát soudně trestán pro majetkovou trestnou činnost a napadení četnické hlídky. Po válce byl i s rodinou vystěhován do Bavorska, usadil se nedaleko hranic a stále se věnoval pašeráctví a převádění osob. Pravděpodobně spolupracoval s americkou

Josef Randák na fotografiích z vězeňského spisu

Foto: NA

ve dnech 28.–30. září 1950, odsouzen za spolupráci se svým švagrem k odnětí svobody na 15 let.[60] Snaha celý případ rychle ukončit byla zřejmě důvodem, proč nebyl zařazen do skupiny s Randákem a se svojí manželkou, jež byla zatčena až 8. prosince 1950.

Josef Randák se svojí sestrou Marií Jírovcovou byli vyšetřováni v pražské Ruzyni a podrobeni tvrdým výslechům. Žaloba na ně byla podána v březnu 1951, soud měl proběhnout koncem dubna. To se však nestalo pro Randákův špatný zdravotní stav. V květnu musel znovu na operaci poraněné plíce a uvažovalo se i o tom, že by jeho sestra byla souzena zvlášť. Nakonec ale byli souzeni spolu. Líčení proběhlo 18. září 1951, Randák byl za zločin velezrady a vyzvědačství odsouzen na 20 let a jeho sestra za velezradu na 12 let odnětí svobody.[61]

Zdraví Randáka trápilo i ve vězení – první roky skoro vůbec nepracoval a několikrát byl hospitalizován v různých léčebných zařízeních (Praha, Plzeň, Ročov, Hradec Králové, Karlovy Vary). V roce 1954 musel být ve fakultní nemocnici v Brně znovu operován. Vězněn byl v Praze, Ostrově u Karlových Varů, Mírově, Leopoldově a Valdicích. Propuštěn byl na zkušební dobu 10 let 1. září 1960.[62]

Poté pracoval v dělnických profesích a pobýval ve východních Čechách na Náchodsku, v 70. letech se vrátil do

a zřejmě i britskou zpravodajskou službou, v jejichž službách převáděl po únoru 1948 kurýry. Vedle toho ovšem stále pašoval a za úplatu převáděl. V roce 1950 ukončil dráhu pašeráka a převaděče a živil se jako počestný obchodník se dřevem. Více k němu viz SVOBODA, Libor: Králové Šumavy. In: KOPAL, Petr (ed.): *Film Král Šumavy (1959): komunistický thriller.* Academia – Casablanca – Národní filmový archiv, Praha 2015 (v tisku).

60 Během vyšetřování se přišlo na to, že u sebe ukrýval Randáka. Viz *ABS*, f. CB-V, vyšetřovací spis a. č. 575 ČB, Josef Pek a spol., Zápis o zatčení Aloise Jírovce, s. 203; *NA*, f. Státní soud – nezpracováno, sp. zn. Or I/I 71/50. Z vězení byl podmínečně propuštěn 22. 12. 1959.

61 Kromě toho byli oba odsouzeni k peněžitému trestu ve výši 10 000 korun, konfiskaci celého jmění a ztrátě občanských práv na 10 let. Marie Jírovcová byla vězněna v Hradci Králové, Hostinném a Pardubicích. Prezident republiky jí 14. 7. 1954 prominul 6 let z trestu a peněžitý trest. Na základě žádosti její matky o milost byla 7. 4. 1955 podmínečně propuštěna na svobodu. *NA*, f. Státní prokuratura – nezpracováno, sp. zn. 7 SPt I 20/51; *NA*, f. Státní soud – nezpracováno, sp. zn. 2 Ts I 14/51, s. 168–169, Návrh Marie Jírovcové na zahájení přezkumného řízení podaný 23. 6. 1969 a Žádost o vrácení domku č. 10 v Žírci z 30. 6. 1969.

62 Viz *NA*, f. Státní prokuratura – nezpracováno, sp. zn. 7 SPt I 20/51; *NA*, f. Státní soud – nezpracováno, sp. zn. 2 Ts I 14/51. Kromě jednoho drobného prohřešku v roce 1955, za který dostal 10 dní korekce, byl kázeňsky i pracovně hodnocen velmi dobře. Pracoval jako mechanik, v závěru výkonu trestu jako plánovač, aktivně se účastnil brigád, zvyšoval si závazky, podal i několik zlepšovacích návrhů. Normy soustavně plnil na více než 100 %, v roce 1959 v průměru na 130 %, v roce 1960 na 120 %. Viz *NA*, f. Správa Sboru nápravné výchovy

rodných jižních Čech. Zájmu StB se však již nevyhnul. V 70. letech byl postupně důvěrníkem, nepřátelskou osobou i agentem.[63] Od poloviny 60. let žádal o rehabilitaci, plně rehabilitován však byl až v roce 1990. Zemřel dne 16. října 1993.

Příběh Josefa Randáka ukazuje všechna úskalí, na která narazí každý badatel zabývající se problematikou třetího odboje, neboť při zevrubnějším pohledu může sloužit jako argument a důkaz jak pro stoupence, tak i pro odpůrce jeho existence. O Randákových politických názorech před a po únoru 1948 toho moc nevíme, v letech 1946 až 1948 byl sice členem KSČ (ze strany byl vyloučen kvůli hrozícímu trestnímu stíhání), ale to byl v té době kdekdo. Jaký byl jeho postoj k poúnorovým změnám, nevíme, podle všeho jej však politika příliš nezajímala. Jeho zájem se soustřeďoval především na auta a vše, co s nimi souviselo. To se přirozeně změnilo po jeho zatčení a odsouzení, kdy se stal občanem druhé kategorie – tehdy již o nějakých sympatiích ke komunistickému režimu můžeme sotva hovořit. Zásadním problémem je jeho spolupráce s StB. Naneštěstí se žádný ze svazků nedochoval, a tak o tomto období jeho života nic nevíme.[64]

Randák nebyl černobílý hrdina. Důvody jeho odchodu za hranice nebyly politické, ale v podstatě „přízemní" – obával se trestního stíhání za nepovolený obchod s automobily a automobilovými součástkami. Útěk podle všeho neplánoval, pouze využil příležitosti a za hranice navíc odešel v době, kdy měl doma nemocnou manželku a dvě malé děti. Můžeme se jen dohadovat, co si od útěku sliboval a zda se smířil s tím, že ji a děti již nikdy neuvidí, nebo naopak plánoval, že je při první vhodné příležitosti převede do Německa. Možná – a zní to pravděpodobně – i to mohl být jeden z motivů, proč začal pracovat pro Brity.

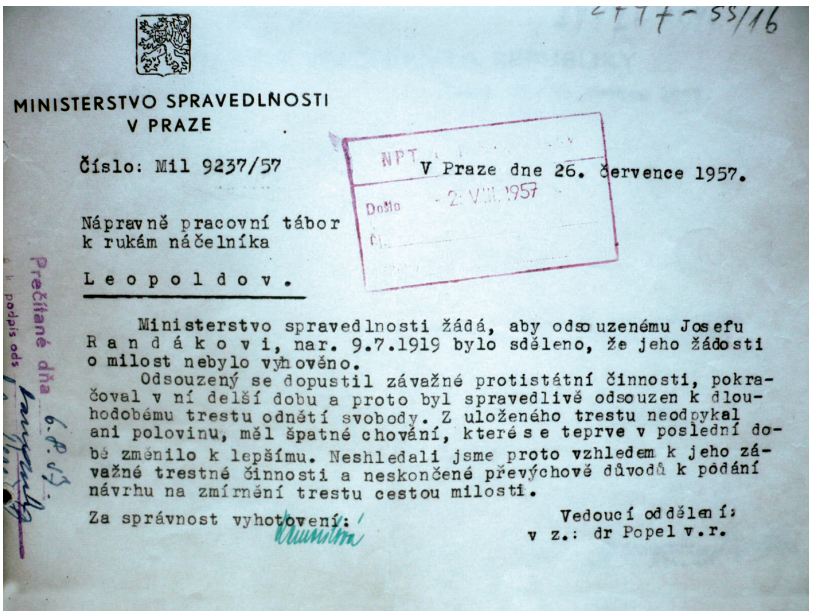

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI
V PRAZE

Číslo: Mil 9237/57

V Praze dne 26. července 1957.

NPT
Došlo - 2. VIII. 1957

Nápravně pracovní tábor
k rukám náčelníka

L e o p o l d o v .

Přečtané dňa 6.8.57.
podpis odš.

Ministerstvo spravedlnosti žádá, aby odsouzenému Josefu R a n d á k o v i, nar. 9.7.1919 bylo sděleno, že jeho žádosti o milost nebylo vyhověno.

Odsouzený se dopustil závažné protistátní činnosti, pokračoval v ní delší dobu a proto byl spravedlivě odsouzen k dlouhodobému trestu odnětí svobody. Z uloženého trestu neodpykal ani polovinu, měl špatné chování, které s e teprve v poslední době změnilo k lepšímu. Neshledali jsme proto vzhledem k jeho závažné trestné činnosti a neskončené převýchově důvodů k podání návrhu na zmírnění trestu cestou milosti.

Za správnost vyhotovení:

Vedoucí oddělení:
v z.: dr Popel v.r.

Zamítnutí Randákovy žádosti o milost Foto: NA

Jako převaděč byl úspěšný, čemuž odpovídá počet přechodů i počet převedených lidí. Jako kurýr již méně, nedostal totiž příležitost. Na rozdíl od mnoha svých kolegů byl opatrný, zbytečně neriskoval a držel se zásad konspirace. Je však třeba si uvědomit, že bez švagra a hlavně bez sestry Marie by byl jeho úspěch poloviční. Jeho blízcí za to byli také krutě potrestáni. Všichni tři však po právu patří do historie československé protikomunistické rezistence.

(S SNV) – nezpracováno, vězeňský spis Josefa Randáka, nestránkováno, Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové o podmínečném propuštění Josefa Randáka, Evidenční karta pracovních výkonů v procentech za jednotlivé měsíce, Pracovní vyhodnocení za I. pololetí 1959 a Hlásenie k disciplinárnemu pokračovaniu zo dňa 30. 11. 1955.

63 Nejstarší záznam o registraci Randáka jako důvěrníka pochází z 26. 2. 1973. O půl roku mladší, z 10. 10. 1973, je záznam o jeho registraci jakožto nepřátelské osoby (svazek byl ale zrušen). V obou případech byl veden u O StB Náchod. Od 2. 4. 1974 byl jako důvěrník pod krycím jménem „Václav" převzat S StB České Budějovice od S StB Hradec Králové. Svazek vedlo O StB Strakonice. S StB České Budějovice na něj pravděpodobně v té době vedla svazek prověřované a později nepřátelské osoby (obé nedatováno). O StB Strakonice jej od 24. května 1978 evidovalo jako agenta pod krycím jménem „Jan". Svazek agenta č. 12978 byl uložen 31. 3. 1982. Viz *ABS*, záznam č. 10963 v registračním protokolu S StB KS SNB Hradec Králové z 26. 2. 1973, záznam č. 11393 v registračním protokolu SEO S StB KS SNB Hradec Králové z 10. 10. 1973, záznam č. 10353 v registračním protokolu SEO S StB KS SNB České Budějovice z 2. 4. 1974, nedatovaný záznam č. 12978 v registračním protokolu SEO S StB KS SNB České Budějovice o zavedení svazku prověřované a posléze nepřátelské osoby. Záznam č. 0218833 v archivním protokolu SEO S StB KS SNB České Budějovice o evidenci a ukončení svazku agenta č. 12978. Žádný ze svazků nebyl předán do ABS.

64 Základním a vlastně i jediným zdrojem informací o jeho chování, občanských postojích a důvodech jeho útěku za hranice jsou dokumenty vzniklé činností bezpečnostních složek, které jsou průvodcem jednostranným a ne příliš spolehlivým. Je to doklad limitů, které nám klade studium archivních materiálů z provenience bezpečnostních služeb a komunistické justice.